

DINA RUBINA

Dvojité priezvisko

Dina Rubina

Dvojité priezvisko

premedia

Z ruského originálu *Dina Rubina: Dvojnaja familija*,
preložila Silvia Šalatová
Redakcia Elena Linzbothová

Vydala Premedia Group, s. r. o., Bratislava 2013
Grafická úprava textu Izabela Koska, obálka Igor Slovák

Prvé vydanie

Copyright © Dina Rubina, 1990, 2009

All rights reserved

Preklad © Silvia Šalatová, 2013

ISBN 978-80-89594-97-9

... Ale jednu otázku by som jej predsa len dal. Je to ťažké, opýtal by som sa, nosiť pod srdcom dieťa jedného muža a objímať pritom druhého? Je to ťažké hovoriť nežne – náš maličký ...? Aké to je, usmievať sa, keď sa muž opatrne dotýka veľkého, pre neho tak vzácneho brucha, aby pocítil ozvy cudzieho dieťaťa? Takže tak.

Skrátka, v stanovený deň som zabalil všetky tie potrebné veci pre novorodenca a s úctou, akej som bol v tej chvíli schopný, som sa vybral do pôrodnice. Dokonca s kyticou kvetov. Nuž čože, pomyslel som si, kvety si zaslúži, veď sa vytrápila, porodila človeka, či môjho, alebo nie, čo na tom záleží, bolesť je rovnaká.

DVOJITÉ PRIEZVISKO

– **A**o čo ti vlastne ide, začínam mu klásť otázky, prečo ťa moje dvojité priezvisko tak vytáča? Napokon, je sčasti tvoje. Pozri, ako krásne sa vyníma v mojej novej legitimácii. Nádherné, ľubozvučné: Vozdviženskij, aspoň trochu ho pochváľ. Nič nevravíš..., dobiedzam, dobré, nie? Je také zvučné a pritom také... cirkevno-slovanské...

Dávaj pozor na cestu, vravím mu, lebo vpálime do stromu...

No áno, to mamino nie je až také ľubozvučné, ale predsa len, vychovala ma. A ak to chceš vedieť, pridala by som si – naozaj by som ho bral – aj to Viktorovo, len sa bojím, že by sa už nezmestilo do riadku. A nakoniec – trojité priezvisko – kto by si také pamätal. Najmä v armáde, predstav si, ako ma oslovujú na nástupe alebo volajú na vrátnicu. Takže – nechaj to už tak, je to celkom slušné priezvisko: Kriukov-Vozdviženskij.

No čo sa tak mračíš? Je ti tu tesno? Nepohodlne? ...Prečo hlúpe? A Goleniščev-Kutuzov, siaham okamžite po príkladoch z histórie, alebo Lebedev-Kumač, či Borisov-Musatov? A čo Rimskij-Korsakov? A Semionov-Ťan-Šanskij alebo Musin-Puškin? No?

Áno, som sčítaný, vravím mu. Je to moja slabosť, nie nedostatok. Dokonca sa to zvykne v lepších rodinách považovať za prednosť...

...Samozrejme, že som sa zmenil, hovorím mu, veď sme sa nevideli tri roky. Ja rastiem, posúvam sa dopredu, žijem ďalej...

...A moje dvojité priezvisko nechaj pekne na pokoji. Vieš, ako je to na Západe, tam má takmer každý dve alebo dokonca tri mená. Prečo by som mal kašľať na Západ, pýtam sa, lebo ma to naozaj zaujíma, netreba hneď kašľať na nič a na nikoho. Je to primitívne a nie je to fér. Pretože napluješ, vravím mu, a odrazu zistíš, že si náhodou trafil Ericha Mariu Remarquu alebo Federica Garcíu Lorcu, či Gabriela Garcíu Márqueza. Bolo by to trápne... Či milujem Západ? Samozrejme, že milujem. Milujem všetko: aj Západ, aj Orient, aj Juh, aj Sever.

Nie som drzý, vravím mu, ja len po-le-mi-zujem. A napokon, mám na to právo, veď vieš, puberta. Vydrž, ešte to chvíľu potrvá, takže sa nevzrušuj.

Dávaj pozor na cestu, hovorím mu, lebo sa tu niekde prerazíme o stĺp.

...Jój, nevyputyj sa, nejatri otvorenú ranu. Len- len, že som preliezol. Z algebry trojka, z fyziky reparát. Mama dúfa, že sa so mnou v lete budeš učiť. Myslím si, že to rozhodlo, hlavne preto ma k tebe pustila. Veď vieš, že mama pozerala na ti- eto moje cesty za tebou vždy s nevôľou.

Z chémie tiež trojec, ale oveľa životaschopnejší.

Vieš, hovorím mu, sám sa divím, po kom som ja taký tupý. Predsa len, matka konštruktérka, múdra, schopná baba, a ty aký skvelý vynálezca, to nie je len tak, ako keď kocúr kýchnu. Ocene- nia, medaily, tri kilá patentov. A ja keď vidím tie rady vzorcov, je mi na vracanie, aha, aj teraz sa mi dvíha žalúdok. Aj upriem zrak na cifry, ale do hlavy mi nelezie nič. Organizmus protestuje. A musím sa ja doplaziť až k tej hlúpej maturite? No načo?

V podstate sa tu na ľudskej osobnosti pácha dlhoročné násilie. Ako na čej, na mojej predsa. Čo sa smeješ? To je veľmi vážna vec. Mám na- rušenú psychiku.

Ale z takej literatúry a z dejepisu mám, prav- daže, jednotky, vravím mu, no čo z toho? Nedáv- no som písal referát, dejepisárka si to želala. „Stvárnenie histórie ruského štátu v obrazoch rus- kých umelcov.“ Celkom to ušlo, myslím, že sa mi to podarilo. Ale už samotná téma bola aká-

si povrchná, príliš všeobecná, hovorím mu, azda je možné takúto tému vyčerpať za poldruha hodiny? Reprodukcie som mal od Viktora, on sa tým živí, doma sa nám povalujú celé hĺby albumov.

Samozrejme, v škole z toho urobili udalosť, nahnali tam tri deviate triedy, aj dejepisárka sedela v zadnej lavici, ale čušala, mala to zarátané ako mimoškolskú činnosť. A pritom taká hlúposť, nezmysel, hovorím mu... Ani za nič! Urobiť si z toho povolanie? Stať sa – ako Viktor – akýmsi znalcom umenia či znalcom literatúry?

Aký si ty otec? Ty si ma azda vôbec nevážiš, vravím mu. Celý život znásilňovať umenie len preto, že mám dobre podrezaný jazyk a ako tak sa vyznám v maliarstve? Nie, ďakujem, neprosím. Dá sa, samozrejme, v umení dôstojne existovať, ale len ak tvoríš niečo vlastné, svoje. A pochopiť umenie ako také, to chce iba dobrú hlavu. Naozaj si myslíš, že sa umenie ako také môže stať povolaním? Mimochodom, keď počujem slovo znalec umenia, je mi to smiešne. Predstavujem si chlapíka, ktorý riadi umenie ako riaditeľ družstva so zväzkom kľúčov. Nie, ďakujem, to určite nechcem.

Žiaľ, neobjavil som v sebe žiadne talenty, vravím mu napoly vyčítavo, čo ma, samozrejme, veľmi mrzí...

Ničím sa nechcem stať..., nie, naozaj nechcem byť ničím. Ale ty sa ma vážne pýtaš, tak ja ti vážne odpovedám.

Nie, ty si ma nepochopil, nie v tom zmysle, že nechcem robiť nič, iba šunký váľať. Ja len nechcem byť celý život k niečomu pripútaný – k svojmu pracovisku, k akémusi bytu na akejsi adrese, k akejsi žene, ktorú mám raz a navždy ako manželku zapísanú v občianke. Veď je to v podstate nevoľníctvo... Ako si to teda predstavujem? Nuž takto, vravím mu, chcem byť slobodný a slobodný aj ostať, celkom voľný, idem si, kam chcem a ako chcem, sem-tam si zarobím na to, čo nevyhnutne potrebujem, iba minimum. Na chlieb, zemiaky a knihy. Ako? No ako sa podarí. Tu vyložím vagón, tu vyplejem zeleninu, príležitostné práce ... Takého človeka u nás volajú „bič“, štát ho prenasleduje, ale vo Francúzsku je to úplne bežné, že sa necháš najať, povedzme do Holandska a sadiš tulipány.

Ty si sa už zaradil, vravím mu, pozeráš západným smerom. Ja sa obzerám dookola, nie len smerom na Západ. Hľadím radšej okolo seba, vravím mu, nie len tým prikázaným, určeným smerom, aj keď sa mi už od detstva pokúšal prikazovať smer každý, komu sa len zachcelo. Rodičia – no dobre, čo už s nimi, tí musia, ale ináč, cudzí ťa schmatnú za krk, napchajú ťa do spoločného vagóna a podho všetci rovnakým

smerom: najprv iskričky, potom družný triedny kolektív, potom komsomolská bunka v inštitúte a takto až do konca života...

Jaj, jaj, jaj, naľakal sa jednotlivec. Dúfam, hovorím mu, že aj ja som jednotlivec. Všetko, čo kedy v umení alebo vo vede vzniklo, vytvoril vždy jednotlivec.

Takže tak je to, vravím mu, neplaš sa. Vyzeráš taký vystrašený. Možno si myslíš, že som sa dostal do rúk našich nepriateľov. Ja toho narozprávam, vravím mu, a tá puberta mnou lomcuje jedna radosť, navyše sme sa tri roky nevideli. Ty ma tu cez leto trocha okrešeš, vyleštíš, budem sa blyšťať ako tvoje zrkadlo. Pozor na cestu... Závažia na sieť si nakúpil? Kladivko... Pamätáš sa, na Modrých jazerách na tú volavku, podobala sa na tvojho Kirilla Sanyča! To bolo dobré, nie? A čo povieš, mám už poriadny bas? Kdeže..., aký barytón? Bas, fakt bas, vravím mu, naozajstný bas! S Viktorom si nás v telefóne stále mýlia, vraj máme podobné hlasy. Naozaj nechápem prečo, podľa mňa sa vôbec nepodobajú... Čo s tým má Viktor...

Pýtaš sa, ako doma? Doma všetko v poriadku... Mama? Veď vieš, vravím, mama stále chorľavie...

„...Ozaj, prečo som sa vlastne do neho tak pustil – a len pre to dvojité priezvisko! Jednoducho vo chvíli, keď sa predo mnou vytasil s novým, akoby vyžehleným, ešte teplým občianskym preukazom a v ňom to priezvisko ako vlak, obliat ma studený pot: napadlo mi, že on všetko vie!

Božemôj, ako som ho len čakal! Ako som ho odtiaľ driapal telefonátmi, listami, telegramami. Poslal som mu na cestu toľko peňazí, že hádam i päťina z toho by bola bohato stačila. I tak som si ešte dovčera nebol istý, či ho nakoniec pustia alebo nie. Veď si celé tri roky hľadali a nachádzali výhovorky.

Ale to nič, to nič, som len jednoducho príliš nervózny. Veď je všetko v poriadku, chlapče, všetko je v úplnom poriadku. Nezlyhal som ako otec? Zvládol som to? Jasné, že zvládol, len som dve noci nespal, hneď ráno som bežal na trh pre ovocie, potom som pucoval svoj brloh a celý čas som myslel na to, že je to už dospelý chlap, dospelý... Nevideli sme sa tri roky. S akou hrdosťou mláďaťa mi ukazoval novú legitimáciu aj s tým svojím dvojitým priezviskom... A ja som na neho tak hlúpo vybehol, úbohý starý hlupák!

Áno, stratil som hlavu. Aj keď, čo s tým má spoločné jeho dvojité priezvisko? Žeby sa blýskalo na lepšie časy? Žeby sa niečo podstatné malo zmeniť? Toľko rokov som často, veľmi často ľu-

toval Viktora, áno, a ani na um mi nezišlo poľutovať seba. Ľutoval som ho a častoval ho presne týmito slovami: úbožiak Viktor, chudák. A teraz, keď by sa azda teraz, v tomto momente patrilo Viktora poľutovať, zľakol som sa. Prvý raz som naozaj pocítil, aké to je, keď človeka obleje studený pot.

...No čo, bolo by naivné myslieť si, že chlapec prežije celý život bez toho, aby sa dozvedel pravdu. Bolo by to nespravodlivé, neodpustiteľne nespravodlivé hlavne voči nemu. Raz predsa len príde čas povedať mu to. Čas, keď každý zaujme svoje skutočné miesto a vysvetlí sa táto čudná situácia, na kamienky rozoberieme pevnosť lži, postavenú v záujme jeho pokoja. A čo pri tom vravieť? Čo by som mu v takej situácii povedal?

Vidíš, chlapče, klamali sme ti, ale iba v tvojom záujme, povedal by som mu. Kvôli tebe udržiavame my traja dospelí ľudia navonok akože srdečné vzťahy na diaľku, telefonujeme si navzájom, dohadujeme sa o rôznych praktických maličkostiach, posudzujeme tvoju povahu a plány do budúcnosti. Traja dospelí, ktorí by už dávno na seba najradšej zabudli...

Vidíš, chlapče, povedal by som mu, začínať sa má nie tebou, ale tým, že ťa osem rokov nebolo a s každým rokom sme veru strácali nádej, že sa ešte niekedy objavíš. Mama bola vždy chorľavá – obličky, vysoký tlak, raz to, potom zasa ono a naj-

mä orgány, ktoré sú určené na tamtú vec, no, veď si už dospelý chlap, rozumieš... Osem rokov...

Áno, povedal by som mu, je to pravda, s tvou mamou sme žili tak..., nie bohvieako. Nie od začiatku, pravdaže, ale naša strácajúca sa nádej blikala, tlela a rokmi vyhasínala ako nejaký suchotinár. Chápeš, to nahlodáva a rozkladá vzťah muža a ženy. Ale, samozrejme, sú rodiny, ktoré fungujú výborne aj bez detí, to však nebol náš prípad.

Slovom, keď nádej na tvoj príchod už úplne vyhasla, odrazu si sa objavil. V jeden, pre mňa nádherný deň... Lekári tvrdili, že náš prípad je jedným z tisícich. A vtedy som si pomyslel: moje dieťa musí mať čertovské šťastie, keď sa mu podarilo vzniknúť a prežiť, pričom sa to tisícim iných nikdy nepodarí. Moje dieťa bude dieťaťom šťasteny, pomyslel som si, veď šťastie už má. A začal som ťa čakať. Tak divo a nespútane som ťa čakal, chlapče, povedal by som mu, pre mňa si už vtedy znamenal oveľa viac, ako iba nejasný dozrievajúci chumáčik, bol si pre mňa konkrétnym človekom, osobnosťou, ktorá vykonala skutok už tým, že sa ako maličká bunka zachytila života na kraji nebytia a prežila.

Vieš, chlapče, povedal by som mu, vtedy sa u nás všetko zmenilo. Tvoja matka sa ku mne začala správať veľmi nežne. Jej zvyčajná nervozita sa strácala v našom spoločnom očakávaní te-

ba. Nuž čože, vravel som si, je to teda pravda, že žena sa stáva v tomto čase mäkkou a rozochveanou. Si už dospelý chlap, povedal by som mu, dávaj si pozor na tú náhlu ženskú nežnosť. Je to nežnosť plaziaceho sa hada už vopred ľutujúceho svoju obeť.

Necítim nenávisť voči tvojej matke, chlapče, povedal by som mu. My máme jednoducho svoje účty a teba do nich nič nie je.

Áno, je to pravda, nezabudol som na to, ale ani som jej nikdy neodpustil. Nie tú zradu, to nie, všetci sme hriešni, synak, a človeku sa môže prihodiť naozaj všeličo. Neodpustil som jej tú uváženú a premyslenú nežnosť. Ani potom neskôr som to ženám, ktoré som na svojej ceste stretával, nikdy neodpúšťal. Preto som sám, chlapče, povedal by som mu...”

... – Mama? Veď vieš, mama neustále chorľavie, preto nás všetkých prežije. Prečo hrubý? Nie som hrubý, povedal som mu, som kritický. Mamu mám rád, vychovala ma, ja len objektívne hodnotím skutočnosť. Ale ak niekto v poslednom čase naozaj chradne, tak je to Viktor. Myslím, že som ti o tom písal, pred takým polrokom ho skolil slabší infarkt. Aké slovo? Ale prestaň, nie som grobian ani surovec. Pýtal si sa, čo nové doma, tak ti to hovorím.

Takže Viktor... po tom infarkte akosi ostarel, akoby bol odrazu zo všetkého unavený. Je to v podstate celkom správny chlapík, veď vieš, vždy sme si rozumeli, ale v poslednom čase sa stal zamračeným a prchkým, párkrát sme sa dokonca pochytili... No a čo? Chorý, či zdravý, to nie je dôvod vrieskať.

Čo sa napríklad stalo len celkom nedávno: sedeli sme v kuchyni pri raňajkách. Ja už ani neviem prečo, vravím matke, čože ste mi to s otcom vybrali za meno – Filip! Naša sprostá triedna si už pár ráz zavtipkovala, vraj ako bude to moje meno vyzeráť na maturitnom vysvedčení?! Nemohli ste mi dať nejaké normálne meno ako Saša, či Dima?

A matka mi na to, mimochodom, celkom mierne vraví: takých Alexandrov a Dimov máte v triede i po päť kusov, zato ty si jediný na celej škole.... Jój, ty preboha dávaj pozor na cestu, vravím mu, čo na mňa každú chvíľu vyvaľuješ okále!

Čiže... aha, vravím jej teda: tak ste mi mali dať meno Osteochondroz a bol by som jediný na planéte. Dobre som im dal? Tak by som bol, vravím, Osteochondroz Georgijevič Kriukov-Vozdviženskij... Celý vtíp je v tom, že matka si našla novú boľačku, takú hlúposť – osteochondrózu. Celé dni nepočuješ iné, len osteochondróza sem, osteochondróza tam. Tá choroba sa tu zabývala ako nový člen našej rodiny. Ale veď

to poznáš, keď sa mama venuje nejakej novej chorobe, robí to nadšene a s veľkým duševným nasadením.

Ale nie, nefantazíruj, vravím mu, mamy mi je v podstate ľúto, ale najviac sa ľutuje ona sama. Dobre, dobre, počkaj, dopoviem ti to a potom môžeš spustiť o súcite.

Len som trochu zažartoval o tej osteochondróze a tu Viktor z ničoho nič prásk, tresol pästou po stole a už sa z neho rinuli všelijaké nezmysly: vďačnosť, potom naopak – nevďak, bla-bla-bla... ani to prišit', ani prilátať a hlavne, ani to nemal z vlastnej hlavy. Čudný výchovný moment zo zlého televízneho seriálu. Zaskočil ma, vystrašil, mimochodom, zaznievali tam také slová, ako: živíme ťa, šatíme... Povedz, nie je to hnusné? Tým viac, že i ty na mňa slušne prispievaš. Pobúrilo ma to, rozčúlil som sa a drzo som mu hodil priamo pod nos svoj nahryznutý chlieb... Ináč, takto som aj odcestoval, bez toho, aby sme sa pomerili. Musím uznať, že Viktor si dal záležať, posledný deň sa mi dokonca zľahka podlizoval, mal záujem urovnať vzťahy. Ale ja, milí moji, som človek zásadový.

Ale nepleť ma, prečo by som mal znášať nepravdivosť len preto, že si niekto sám uhnal infarkt? Vlastne nie „uhnal“, to samozrejme, preháňam, vravím mu. Kdeže Viktor a hnať sa. So svojím bruškom a plešinou, veď načo? Zato ty si

mi chlapisko, vravím mu, štíhly, urastený, ako z amerického filmu. Šedivá hriva, vrásky na čele – drsniak... Dívam sa na teba a celkom mi lichotí, že je to môj portrét o sto..., prepáč, v zrelom veku, chcel som povedať... A ináč ako? Čo nové u teba, myslím baby a tak... nič? ... No, prepáč, prepáč, hovorím mu, hlavne dávaj pozor na cestu, ja ešte musím žiť, žiť...

„...Preto som sám, chlapče...

Napokon, na jednu ženu si neustále spomínam, pravda, s úctivou nehou neznámeho.

Dokonca som nepoznal ani jej meno. Vôbec nič som o nej nevedel. Vídal som ju len v noci, keď rozsvietila lampičku, aby nakrmila svoje dieťa.

Ty si, samozrejme, nespomínaš na náš starý byt. Taký malý, tesný dvojizbový byt, aké sa stavali pred tridsiatimi rokmi. Aj domy sa vtedy stavali na kope, akoby prilepené jeden ku druhému. Naše okná a okná tej ženy si jednoducho hľadeli do očí.

Bol to čas, keď som rátal dni do tvojho narodenia. Poznáš ma, rád pracujem v noci. Silná káva, škatuľka cigariet, rysovacia doska a zošit s výpočtami. Áno, sú večery, keď sa pri práci cítim spokojný a šťastný. A v tých mesiacoch, chlapče, vtedy sa mi všetko neobyčajne darilo, chvíľami